

CƠ HỘI VÀ THÁCH THỨC CỦA DOANH NGHIỆP KHỞI NGHIỆP SÁNG TẠO TẠI THÀNH PHỐ HẢI PHÒNG

Cao Thị Hồng Hạnh
Khoa Kinh tế và Quản trị kinh doanh
Email: hanhcth@dhhp.edu.vn

Ngày nhận bài: 20/12/2024

Ngày PB đánh giá: 13/02/2025

Ngày duyệt đăng: 05/5/2025

Tóm tắt: Khởi nghiệp đổi mới sáng tạo là xu hướng phát triển chung toàn cầu. Khởi nghiệp đổi mới sáng tạo trở thành nhân tố quyết định năng lực cạnh tranh để phát triển kinh tế bền vững của mỗi quốc gia. Doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo được thành lập để thực hiện ý tưởng trên cơ sở khai thác tài sản trí tuệ, công nghệ, mô hình kinh doanh mới và có khả năng tăng trưởng nhanh. Hải Phòng là một trong ba thành phố lớn của cả nước đang thực hiện hỗ trợ các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo để nâng cao năng lực cạnh tranh cho thành phố thực hiện mục tiêu chiến lược của thành phố đến năm 2030 tầm nhìn năm 2045. Bên cạnh các cơ hội cho các doanh nghiệp khởi nghiệp đổi mới sáng tạo như sự hỗ trợ của nhà nước và thành phố tạo ra hệ sinh thái khởi nghiệp đổi mới sáng tạo, văn hoá khởi nghiệp, hỗ trợ pháp lý,... thì còn tồn tại nhiều thách thức như bất cập trong công tác quản lý, tiếp cận vốn khó khăn, tìm kiếm nguồn lao động phù hợp,... Bài viết tập trung phân tích thực trạng của doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo tại Hải Phòng để xác định các cơ hội và nguy cơ đề xuất kiến nghị.

Từ khoá: Khởi nghiệp đổi mới sáng tạo, hệ sinh thái khởi nghiệp sáng tạo, doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo, cơ hội, thách thức.

OPPORTUNITIES AND CHALLENGES OF CREATIVE STARTUP ENTERPRISES IN HAI PHONG CITY

Abstract: Innovative entrepreneurship is a common global development trend. Innovative entrepreneurship becomes a decisive factor in the competitiveness for sustainable economic development of each country. Innovative entrepreneurship is established to implement ideas based on exploiting intellectual property, technology and new business models with the ability to grow rapidly. Hai Phong is one of the three big cities in the country that are supporting innovative startups to improve the city's competitiveness to achieve the city's strategic goals by 2030 with a vision to 2045. Besides various opportunities for innovative startups like the support of the state and the city to create an innovative startup ecosystem, startup culture, legal support, etc, many challenges remain like shortcomings in management, difficult access to capital, finding suitable labor sources, etc. In the framework of the article, we focus on analyzing the current situation of innovative startups in Hai Phong to identify opportunities and risks to propose recommendations.

Keywords: Innovative startups, innovative startup ecosystem, creative startups, opportunities, challenges.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Theo xu hướng phát triển của khoa học công nghệ toàn cầu, khởi nghiệp đổi mới sáng tạo làm cơ sở để nâng cao năng lực cạnh tranh phát triển kinh tế bền vững của mỗi quốc gia. Việt Nam cũng như các nước trên thế giới thúc đẩy

phát triển mạnh mẽ khởi nghiệp đổi mới sáng tạo. Hải Phòng với tư cách là một trong mũi nhọn kinh tế của quốc gia và chỉ số đổi mới sáng tạo cấp địa phương đứng thứ 3 cả nước. Hải Phòng đang tích cực hỗ trợ các doanh nghiệp khởi nghiệp đổi mới sáng tạo tại thành phố thực hiện khai thác

tài sản trí tuệ, công nghệ, mô hình kinh doanh mới và có khả năng tăng trưởng nhanh để nâng cao năng lực cạnh tranh cho mình làm nền tảng để phát triển kinh tế bền vững của thành phố. Tuy nhiên mức độ thành công của các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo của thành phố Hải Phòng còn rất thấp và gặp rất nhiều thách thức: mức độ đổi mới sáng tạo tại các dự án khởi nghiệp còn chưa cao, kiến thức và năng lực về khởi nghiệp sáng tạo còn nhiều hạn chế... Trong phạm vi bài báo tác giả tập trung nghiên cứu các doanh nghiệp khởi nghiệp tại Hải Phòng: hệ sinh thái khởi nghiệp, khả năng huy động vốn, mức độ đổi mới sáng tạo hay nguyên nhân thất bại... với các phương pháp thống kê, so sánh, đối chiếu, phân tích hệ thống, từ nguồn dữ liệu sơ cấp, thứ cấp đánh giá một cách toàn diện để nhận diện các thách thức và cơ hội và đưa ra các kiến nghị.

2. TỔNG QUAN NGHIÊN CỨU

2.1. Tổng quan nghiên cứu

Khởi nghiệp đổi mới sáng tạo là một xu thế tất yếu làm hình thành lên các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo. Các nghiên cứu về các cơ hội và thách thức với các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo chủ yếu cấp độ quốc gia.

Theo tác giả Phạm Thị Kim Ngọc, Đoàn Thị Thu Trang (2023) đã đưa ra các cơ hội thách thức đối với khởi nghiệp sáng tạo tại Việt Nam: hệ sinh thái khởi nghiệp, thu hút nguồn vốn, văn hoá khởi nghiệp, môi trường kinh doanh...

Hiện nay chưa có bài viết phân tích về cơ hội và thách thức của các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo tại thành phố Hải Phòng.

2.2. Cơ sở lý thuyết

2.2.1. Doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo là gì

Trong tiếng Anh, thuật ngữ 'khởi nghiệp' dùng để chỉ một thực thể, thường là một công ty mới thành lập, đang trong giai đoạn đầu hoạt động. Tổ chức mới thành lập này thường được đặc trưng bởi cách tiếp cận sáng tạo đối với một vấn đề hoặc thị trường và tiềm năng tăng trưởng cao. Theo Mandela Schumacher-Hodge, thuật ngữ 'khởi nghiệp' không chỉ ra một loại hình thức kinh doanh cụ thể mà chỉ ra một giai đoạn cụ thể trong vòng đời của công ty. Neil Blumenthal, đồng sáng lập và đồng giám đốc điều hành của Warby Parker, đưa ra một góc nhìn khác, định nghĩa một công ty khởi nghiệp là 'một công ty đang cố gắng giải quyết

một vấn đề với giải pháp không rõ ràng và không có gì đảm bảo thành công.

Định nghĩa ở các nước tiên tiến: Doanh nghiệp khởi nghiệp là một thực thể kinh tế mới, thường tập trung vào việc phát triển và thương mại hóa một ý tưởng kinh doanh sáng tạo. Các doanh nghiệp này thường huy động các nguồn lực hạn chế (nhân lực, tài chính, thời gian) nhằm khám phá và xác định một mô hình kinh doanh hiệu quả, có khả năng mở rộng quy mô và nhân rộng nhanh chóng. Công nghệ thường được xem là một công cụ quan trọng để tạo ra sự khác biệt và cạnh tranh trên thị trường.

Căn cứ theo Luật Hỗ trợ Doanh nghiệp Nhỏ và Vừa 2017, startup tại Việt Nam được hiểu là một doanh nghiệp mới thành lập, có định hướng tăng trưởng cao, tập trung vào việc phát triển và thương mại hóa các sản phẩm, dịch vụ hoặc mô hình kinh doanh mới dựa trên nền tảng công nghệ và đổi mới sáng tạo. Các startup thường có tiềm năng tạo ra những đột phá trong ngành và góp phần vào sự phát triển kinh tế - xã hội.

Theo khoản 2 Điều 3 Luật Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa năm 2017: "Doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo là doanh nghiệp nhỏ và vừa được thành lập để thực hiện ý tưởng trên cơ sở khai thác tài sản trí tuệ, công nghệ, mô hình kinh doanh mới và có khả năng tăng trưởng nhanh".

Doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo (startup) là một doanh nghiệp được thành lập trên cơ sở khai thác và ứng dụng hiệu quả các tài sản trí tuệ, công nghệ mới, cũng như các mô hình kinh doanh đột phá. Theo quy định pháp luật, startup có thể được tổ chức dưới nhiều hình thức pháp lý khác nhau như công ty trách nhiệm hữu hạn, công ty cổ phần, công ty hợp danh hoặc doanh nghiệp tư nhân, và tất cả đều tuân thủ đầy đủ các quy định pháp luật hiện hành."

2.2.2. Đặc điểm của doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo

Doanh nghiệp đổi mới sáng tạo khác với doanh nghiệp thông thường

+ Sáng tạo và đột phá: Giá trị của trí tuệ, sáng tạo là vô cùng to lớn, góp phần tạo sự đột phá và quyết định khả năng cạnh tranh của doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo trong điều kiện tiền vốn, máy móc, lao động là hữu hạn. Trên cơ sở các ý tưởng kinh doanh mới tạo ra

các sản phẩm dịch vụ có thể thu hút nhiều khách hàng tiềm năng đem lại một lực đẩy mạnh mẽ cho doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo.

+ Tiềm năng tăng trưởng lớn và lợi nhuận cao:

Các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo là những người tiên phong trong việc khám phá và khai thác thị trường. Với tầm nhìn tham vọng lớn các doanh nghiệp này không giới hạn khả năng tăng trưởng của mình. Họ xây dựng những mô hình kinh doanh linh hoạt nhằm tối ưu hóa việc phân phối sản phẩm/dịch vụ đến nhiều phân khúc thị trường khác nhau. Đồng thời, các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo thường ứng dụng các mô hình kinh doanh có khả năng chuyển đổi và tương tác với khách hàng một cách hiệu quả, qua đó tạo ra những giá trị vượt trội và thúc đẩy sự phát triển bền vững."

+ Tính rủi ro cao vốn có trong giai đoạn khởi nghiệp thường bắt nguồn từ sự độc đáo và khác biệt của ý tưởng kinh doanh. Việc giới thiệu một sản phẩm hoặc dịch vụ hoàn toàn mới hoặc cải tiến so với các giải pháp hiện có trên thị trường đồng nghĩa với việc doanh nghiệp phải đối mặt với nhiều vấn đề. Khả năng khách hàng chấp nhận và lựa chọn sản phẩm mới thay thế cho các sản phẩm truyền thống là một yếu tố khó dự đoán, từ đó dẫn đến rủi ro thất bại cao.

+ Thiều nguồn lực: nguồn lực vốn, thời gian thậm chí người lao động phù hợp vì thị trường mục tiêu của họ lớn và việc phát triển sản phẩm đòi hỏi nhiều thử nghiệm và tái triển khai.

+ Chu kỳ sống của doanh nghiệp khởi

ngiệp sáng tạo khởi đầu từ giai đoạn tiền khởi nghiệp, tập trung vào việc hình thành và phát triển ý tưởng. Khác với các doanh nghiệp truyền thống, doanh nghiệp khởi nghiệp thường trải qua một quá trình ươm mầm ý tưởng, thử nghiệm và phát triển sản phẩm trước khi chính thức ra mắt thị trường và tiến hành các thủ tục đăng ký kinh doanh.

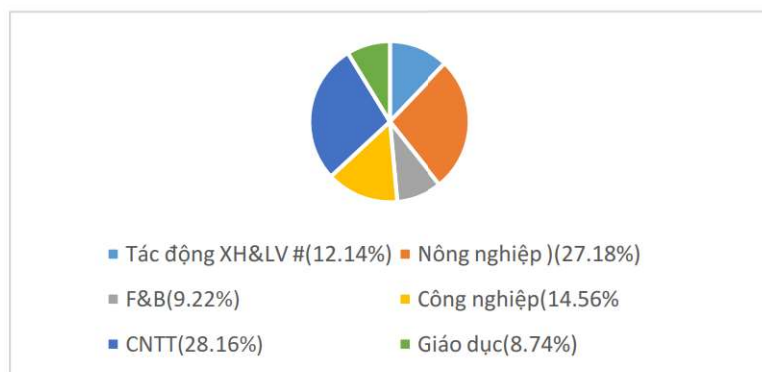
3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

3.1 Thực trạng hoạt động của các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo tại thành phố Hải Phòng

Trong giai đoạn 2017-2023, để triển khai Quyết định số 844/QĐ-TTg ngày 18/5/2016 của Thủ tướng Chính phủ về việc phê duyệt Đề án “Hỗ trợ hệ sinh thái khởi nghiệp đổi mới sáng tạo quốc gia đến năm 2025” (Đề án 844), Ủy ban nhân dân thành phố Hải Phòng đã ban hành Quyết định số 1394/QĐ-UBND ngày 5/6/2017, ban hành Kế hoạch phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp ĐMST thành phố Hải Phòng đến năm 2020; Kế hoạch 281/KH-UBND ngày 10/12/2020 về phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp ĐMST thành phố Hải Phòng giai đoạn 2021-2025.

Đến nay tổng số dự án/doanh nghiệp khởi nghiệp ĐMST của thành phố Hải Phòng có hơn 200 đơn vị trong đó ước tính lĩnh vực nông nghiệp là 56 đơn vị (27,18%), công nghệ thông tin là gần 60 đơn vị (28,16%), công nghiệp 32 đơn vị (14,56%), dịch vụ ăn uống F&B khoảng 20 đơn vị (9,22%), giáo dục là 18 đơn vị (8,74%), lĩnh vực khác chiếm khoảng (12,14%).

Hình 1. Các lĩnh vực chính của các startup tại Hải Phòng từ 2017 - 2023

(Đơn vị: %)

Nguồn: Bộ Khoa học và công nghệ-Starup Việt Nam foundation

Doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo tại Hải Phòng đều có ở tất cả các ngành các lĩnh vực nhưng phát triển mạnh mẽ nhất là ngành công nghệ thông tin và ngành nông nghiệp. Trong khi đó thế mạnh của Hải Phòng là cảng biển, kinh tế biển chưa có được nhiều các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo.

3.1.1. Hệ sinh thái khởi nghiệp

Hải Phòng hiện có chỉ số đổi mới sáng tạo cấp địa phương đứng thứ 3 cả nước chỉ sau Thủ đô Hà Nội và Thành phố Hồ Chí Minh, xếp thứ 2/11 tỉnh, thành phố vùng Đồng bằng sông Hồng.

Về các chính sách thúc đẩy Khởi nghiệp sáng tạo

Thời gian qua, thành phố rất chú trọng tới chính sách thúc đẩy KH, CN & ĐMST, đặc biệt là thúc đẩy hệ sinh thái khởi nghiệp sáng tạo thông qua phê duyệt Kế hoạch phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp đổi mới sáng tạo thành phố đến năm 2020 và giai đoạn 2021-2025. Sở Khoa học Công nghệ là cơ quan được giao quản lý nhà nước về hoạt động khởi nghiệp sáng tạo đã tham mưu cho thành phố ban hành nhiều cơ chế chính sách và triển khai hỗ trợ khởi nghiệp sáng tạo. Bên cạnh đó còn có các sở, ngành khác như: Kế hoạch và Đầu tư, Giáo dục và Đào tạo, Thành Đoàn, Hội Liên hiệp phụ nữ thành phố đã tham mưu cho thành phố ban hành nhiều cơ chế chính sách hỗ trợ học sinh, sinh viên, thanh niên và phụ nữ khởi nghiệp ĐMST.

Về các hoạt động thúc đẩy phát triển, kết nối các thành phần hệ sinh thái khởi nghiệp sáng tạo TP Hải Phòng

Hải Phòng hiện có 04 trường Đại học và 17 trường Cao đẳng với số lượng sinh viên tốt nghiệp hàng năm khoảng 10.000 người; trên 25.000 doanh nghiệp đang hoạt động; 03 viện nghiên cứu đầu ngành của Trung ương, gần 60 tổ chức KH&CN và 53 doanh nghiệp KH&CN. Đây chính là nguồn lực để hệ sinh thái khởi nghiệp sáng tạo Hải Phòng có thể phát triển mạnh mẽ trong giai đoạn hội nhập và vươn mình.

Sau hơn 7 năm xây dựng và phát triển hệ sinh thái, Trung tâm Phát triển KHCN và ĐMST, đơn vị sự nghiệp trực thuộc Sở là đầu mối, là trái tim của hệ sinh thái khởi nghiệp sáng

tạo Hải Phòng trong việc lan tỏa định hướng phát triển chung của thành phố về hoạt động khởi nghiệp cũng như kết nối hệ sinh thái khởi nghiệp sáng tạo thành phố với các hệ sinh thái trong nước và quốc tế. Ngoài ra còn có các tổ chức hỗ trợ khác phối hợp như Thành đoàn và các tổ chức Đoàn cơ sở; 02 Trung tâm Hỗ trợ khởi nghiệp thuộc Trường ĐH Hải Phòng và ĐH Quản lý - Công nghệ. Các hoạt động chính mà Trung tâm đã tập trung triển khai bao gồm:

+ Triển khai 21 khóa đào tạo từ cơ bản đến chuyên sâu cho hàng ngàn người; đào tạo và hình thành mạng lưới chuyên gia, cố vấn, huấn luyện viên gồm các giảng viên các trường ĐH, CĐ, lãnh đạo doanh nghiệp, nhà đầu tư thiên thần và mạng lưới các tổ chức hỗ trợ khởi nghiệp đổi mới sáng tạo cho thành phố;

+ Triển khai hoạt động ươm tạo các ý tưởng khởi nghiệp trở thành các doanh nghiệp;

+ Triển khai hỗ trợ tăng tốc cho 40 dự án doanh nghiệp kết nối phát triển thị trường, hoàn thiện sản phẩm, hồ sơ pháp lý... theo Quyết định về việc phê duyệt Danh mục dự án khởi nghiệp được hỗ trợ và ươm tạo hàng năm của UBND thành phố Hải Phòng;

+ Tổ chức hàng chục cuộc thi về khởi nghiệp sáng tạo dành cho các đối tượng khác nhau thu hút hàng trăm dự án tham dự;

+ Tổ chức thành công 07 kỳ TECHFEST Haiphong và 01 TECHFEST Connect 5+ thu hút gần 1 ngàn lượt DN tham gia trưng bày trên 5.000 lượt sản phẩm với tổng số lượng hợp đồng, thỏa thuận lên tới hàng trăm tỷ;

+ Hỗ trợ xây dựng các CLB Đầu tư và khởi nghiệp (Hội Doanh nghiệp trẻ Hải Phòng); CLB khởi nghiệp ĐHHP; ĐH Hàng Hải;

+ Tổ chức trên 50 hoạt động kết nối và chia sẻ nguồn lực trong hệ sinh thái như kết nối thị trường, kết nối đầu tư, xúc tiến thương mại, quảng bá sản phẩm và hỗ trợ các hoạt động khác liên quan đến khởi nghiệp và ĐMST;

+ Đẩy mạnh truyền thông trên mọi nền tảng bằng nhiều hình thức thông qua hàng ngàn bài viết trên Cổng Thông tin điện tử, các nền tảng mạng xã hội, 22 phóng sự, báo chí truyền hình...;

+ Đẩy mạnh các hoạt động hợp tác quốc tế trong lĩnh vực khởi nghiệp sáng tạo thông

qua ký kết 06 MOU với các tổ chức uy tín trên thế giới.

Hoạt động ươm tạo doanh nghiệp khởi nghiệp đổi mới sáng tạo

Coworking Space (không gian làm việc chung), có vai trò quan trọng trong việc ươm tạo dự án (project incubation), cung cấp một môi trường làm việc linh hoạt, sáng tạo, và xây dựng cộng đồng hỗ trợ, từ đó thúc đẩy sự phát triển của các dự án khởi nghiệp và doanh nghiệp mới. Hiện nay trên địa bàn thành phố có 5 khu co-working với tổng diện tích phục vụ khoảng 3.000m². Đa phần đây chỉ dừng lại dưới dạng mô hình khu ngồi làm việc theo giờ, theo tuần hoặc tháng, đôi khi cũng có những hội thảo của các đơn vị tham gia chứ chưa có đơn vị nào triển khai hoạt động hỗ trợ khởi nghiệp chuyên sâu... Điểm lợi dành cho các dự án khởi nghiệp khi sử dụng coworking space nhằm tiết kiệm chi phí, sử dụng hạ tầng và tiện ích sẵn có như internet, máy in, phòng họp,... đồng thời tạo môi trường sáng tạo và năng động, khuyến khích sự sáng tạo và tư duy đổi mới, tạo môi trường giúp các nhóm dự án duy trì động lực và kỷ luật làm việc. Đặc biệt, coworking space còn là không gian cung cấp các chương trình hỗ trợ, workshop, và tư vấn từ các chuyên gia nhằm giúp các dự án khởi nghiệp phát triển kỹ năng và chiến lược kinh doanh; là cơ hội giúp dự án thử nghiệm và phát triển sản phẩm trước khi ra mắt thị trường.

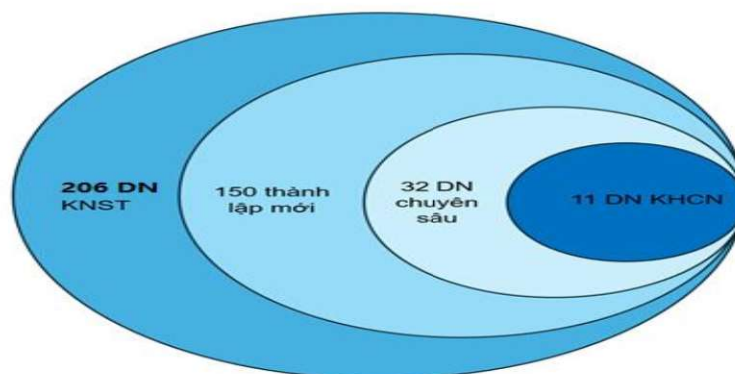
Hoạt động hỗ trợ các công ty/dự án khởi nghiệp đổi mới sáng tạo

Tính từ năm 2017 đến năm 2023, Hải Phòng đã đồng hành dự án/doanh nghiệp khởi nghiệp của Hải Phòng, hỗ trợ chuyên sâu căn cứ

theo Quyết định phê duyệt của Ủy ban nhân dân thành phố trong các lĩnh vực: Nông nghiệp, Công nghệ thông tin, Công nghiệp, F&B, Giáo dục, Tạo tác động xã hội và khác; tư vấn trực tiếp về hoàn thiện sản phẩm, pháp lý, sở hữu trí tuệ, tiêu chuẩn - chất lượng sản phẩm cho các dự án/công ty khởi nghiệp ĐMST để đưa hơn 100 sản phẩm mới ra thị trường;

Hệ sinh thái khởi nghiệp sáng tạo của thành phố nằm trong top 5 của hệ sinh thái khởi nghiệp quốc gia. Star-up Hải Phòng đã thực hiện hỗ trợ cho tất cả hơn 200 doanh nghiệp/ dự án khởi nghiệp sáng tạo trong đó có hỗ trợ chuyên sâu ước tính là 21,33%. Hỗ trợ không gian làm việc chung (Startup Haiphong coworking space), hỗ trợ chuyên gia tư vấn, đào tạo để hoàn thiện mô hình kinh doanh, hoàn thiện công nghệ, sản phẩm; tư vấn các vấn đề pháp lý trong kinh doanh, đăng ký quyền sở hữu trí tuệ; tư vấn, đào tạo phương pháp xây dựng chiến lược phát triển doanh nghiệp, quản trị doanh nghiệp, kế toán tài chính, xây dựng công cụ, hệ thống quản lý chất lượng tiên tiến, marketing, xây dựng thương hiệu; ươm tạo ý tưởng khởi nghiệp để đưa ra sản phẩm khả dụng tối thiểu (MVP) trong thời gian huấn luyện; giới thiệu, quảng bá sản phẩm tại các hội chợ, triển lãm; hỗ trợ về cơ chế xét duyệt các nhiệm vụ khoa học và công nghệ của thành phố nếu dự án phù hợp; hỗ trợ kết nối kinh doanh, tìm kiếm thị trường; tìm kiếm nguồn vốn đầu tư từ nhà đầu tư thiên thần, quỹ đầu tư thông qua hoạt động kết nối đầu tư. Hệ sinh thái khởi nghiệp Hải Phòng tạo ra cơ hội lớn tiềm năng phát triển cho các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo.

Hình 2. Doanh nghiệp KNST hình thành và kết quả hỗ trợ

Nguồn: Bộ Khoa học và công nghệ- Starup Việt Nam foundation

3.1.2. Đổi mới sáng tạo

Đổi mới sáng tạo là vấn đề cốt lõi của các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo. Nó giúp doanh nghiệp tạo ra những sản phẩm và dịch vụ mới, qui trình hay mô hình kinh doanh mới nhằm tạo ra lợi thế cạnh tranh vượt trội so với đối thủ cạnh tranh: chất lượng sản phẩm, mức độ khác biệt về sản phẩm, chất lượng dịch vụ, thu hút được đông đảo khách hàng, từ đó tăng doanh số và doanh thu bán hàng. Đồng thời, sự khác biệt trong sản phẩm và dịch vụ cũng giúp doanh nghiệp xây dựng hình ảnh thương hiệu. Tuy nhiên hàm lượng đổi mới sáng tạo trong các doanh nghiệp của Hải Phòng chất lượng còn chưa cao lên các dự án/ khởi nghiệp nên các doanh nghiệp sau khi thử

thực nghiệm đưa ra thực tế vẫn gặp rất nhiều thất bại.

Trên thực tế số doanh nghiệp khởi nghiệp thành công tại Việt Nam chỉ chiếm từ 3-5%. Theo thống kê sở KH&CN Hải Phòng hiện tại, trong hơn 30 doanh nghiệp trên tổng số hơn 200 dự án/doanh nghiệp khởi nghiệp được thành phố Hải Phòng hỗ trợ chuyên sâu trực tiếp đã có 31.25% dự án đã dừng hoặc chuyển đổi sang mô hình kinh doanh/ chuyển đổi sản phẩm, 68.75% dự án đang phát triển tốt với sản phẩm/dịch vụ và mô hình kinh doanh.

Một trong những nguyên nhân dẫn đến thất bại của các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo (Star-up) nói chung và doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo của Hải Phòng nói chung

Hình 3. 10 Nguyên nhân dẫn đến thất bại của doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo

Nguồn Star-up Hải Phòng năm 2023

No market need (Nhu cầu thị trường không có): Khi không có nhu cầu thực tế từ người tiêu dùng, sản phẩm sẽ khó duy trì và phát triển. Việc xây dựng một sản phẩm mà không hiểu rõ thị trường mục tiêu sẽ dẫn đến thất bại, vì khách hàng không thấy giá trị thực sự từ sản phẩm đó.

Ran out of cash (Hết tiền để hoạt động): Một trong những lý do phổ biến khiến startup thất bại là quản lý tài chính kém, dẫn đến thiếu hụt dòng tiền. Khi không có đủ vốn để duy trì hoạt động, phát triển sản phẩm, hoặc mở rộng thị trường, doanh nghiệp không thể tồn tại lâu dài. Hoặc đến thời điểm cần tiền

nhưng không thể xoay sở hoặc không được đầu tư.

Not the right team (Đội ngũ không phù hợp): Đội ngũ sáng lập và nhân viên đóng vai trò quyết định trong sự thành công của startup. Nếu không có người có chuyên môn, kỹ năng và sự cam kết, mọi nỗ lực phát triển sản phẩm hoặc kinh doanh sẽ gặp khó khăn, thậm chí thất bại.

Get outcompeted (Bị đối thủ qua mặt): Thị trường startup thường rất cạnh tranh, và các đối thủ có thể nhanh chóng cải tiến sản phẩm hoặc chiến lược để chiếm lĩnh thị phần. Nếu không có sự đổi mới liên tục,

startup có thể dễ dàng bị bỏ lại phía sau bởi các đối thủ mạnh hơn.

Pricing / cost issues (Có vấn đề về giá cả & chi phí): Lỗi về chiến lược giá hoặc chi phí không hợp lý có thể dẫn đến thất bại. Nếu giá bán không đủ hấp dẫn hoặc chi phí sản xuất quá cao, doanh nghiệp sẽ gặp khó khăn trong việc duy trì lợi nhuận hoặc thu hút khách hàng.

User un-friendly product (Sản phẩm không dễ dàng sử dụng đối với người dùng): Sản phẩm khó sử dụng hoặc thiếu tính tiện ích sẽ khiến người dùng từ bỏ nhanh chóng. Giao diện phức tạp, thiếu hướng dẫn sử dụng hoặc không đáp ứng đúng nhu cầu của khách hàng là những yếu tố khiến sản phẩm không thể giữ chân người tiêu dùng.

Product without a business model (Sản phẩm không có mô hình kinh doanh): Một sản phẩm dù tốt đến đâu nhưng nếu không có mô hình kinh doanh khả thi sẽ không thể tạo ra lợi nhuận lâu dài. Mô hình này cần phải xác định rõ cách thức thu lợi từ sản phẩm, bao gồm giá bán, phương thức phân phối, và chiến lược tiếp thị.

Poor marketing (Làm marketing quá tệ): Marketing yếu kém sẽ khiến sản phẩm không được khách hàng biết đến, dù có chất lượng tốt. Thiếu chiến lược marketing rõ ràng, ngân sách marketing không hiệu quả hoặc không định vị được thương hiệu sẽ khiến startup khó phát triển.

Ignore customers (Không biết lắng nghe khách hàng): Việc không lắng nghe ý kiến của khách hàng hoặc không giải quyết các phản hồi từ họ là một sai lầm lớn. Khách hàng là người quyết định sự thành công của sản phẩm, do đó, việc hiểu và đáp ứng nhu cầu của họ là yếu tố sống còn.

Product mistimed (Sản phẩm ra thị trường không đúng lúc): Đưa sản phẩm ra thị trường quá sớm hoặc quá muộn có thể dẫn đến thất bại. Nếu ra mắt khi thị trường chưa

sẵn sàng, sản phẩm sẽ không được đón nhận; ngược lại, nếu muộn quá, sản phẩm có thể bị đối thủ chiếm lĩnh thị trường trước.

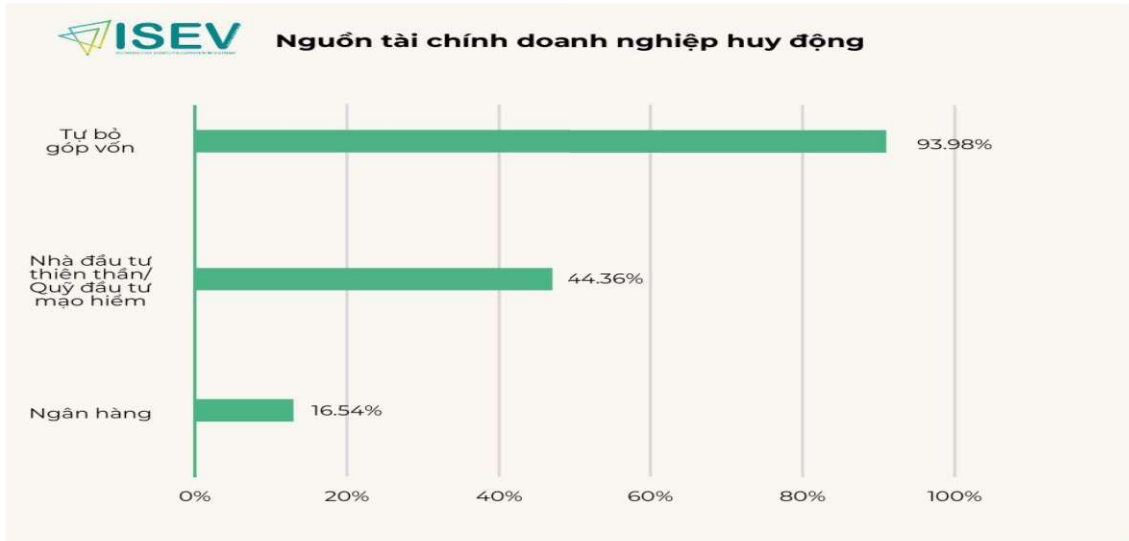
3.1.3. Huy động vốn của các doanh nghiệp

Năm 2017, Quốc hội đã thông qua Luật Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa, tạo bước ngoặt về khung khổ pháp lý cao nhất quy định về nguyên tắc, nội dung, nguồn lực hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa, trong đó có những quy định riêng về hỗ trợ doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo huy động vốn. Nguồn vốn huy động cho các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo gồm: vốn tín dụng có hỗ trợ, bảo lãnh của Nhà nước; vốn hỗ trợ từ ngân sách nhà nước; vốn hợp pháp từ các tổ chức, cá nhân trong nước và nước ngoài; vốn hỗ trợ từ miễn giảm các nghĩa vụ phải nộp ngân sách.

Cụ thể hóa Luật Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa, Chính phủ đã ban hành nhiều văn bản như: Nghị định số 34/2018/NĐ-CP, ngày 8/3/2018 về việc thành lập, tổ chức và hoạt động của Quỹ bảo lãnh tín dụng cho doanh nghiệp nhỏ và vừa; Nghị định số 38/2018/NĐ-CP, ngày 11/3/2018 quy định chi tiết về đầu tư cho doanh nghiệp nhỏ và vừa khởi nghiệp sáng tạo; Nghị định số 39/2018/NĐ-CP, ngày 11/3/2018 quy định chi tiết một số điều của Luật Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa; Nghị định số 39/2019/NĐ-CP, ngày 10/5/2019 về tổ chức và hoạt động của Quỹ Phát triển DNNVV; Nghị định số 80/2021/NĐ-CP, ngày 26/8/2021 quy định chi tiết và hướng dẫn thi hành một số điều của Luật Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa ... Ngoài ra, Luật Khoa học và Công nghệ, Luật Chuyển giao công nghệ, Luật Đầu tư và các văn bản hướng dẫn đều có các quy định về hỗ trợ huy động vốn cho doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo.

Tuy nhiên thực trạng các doanh nghiệp khởi nghiệp tại Việt Nam mới chỉ huy động được một lượng vốn rất nhỏ từ các nguồn của các nhà đầu tư thiên thần (44,36%) và từ các tổ chức tín dụng (16,47%) mà chủ yếu vẫn sử dụng lượng vốn lớn tự bỏ (93,98%).

Hình 4. Tỷ lệ các nguồn tài chính DNKNST huy động

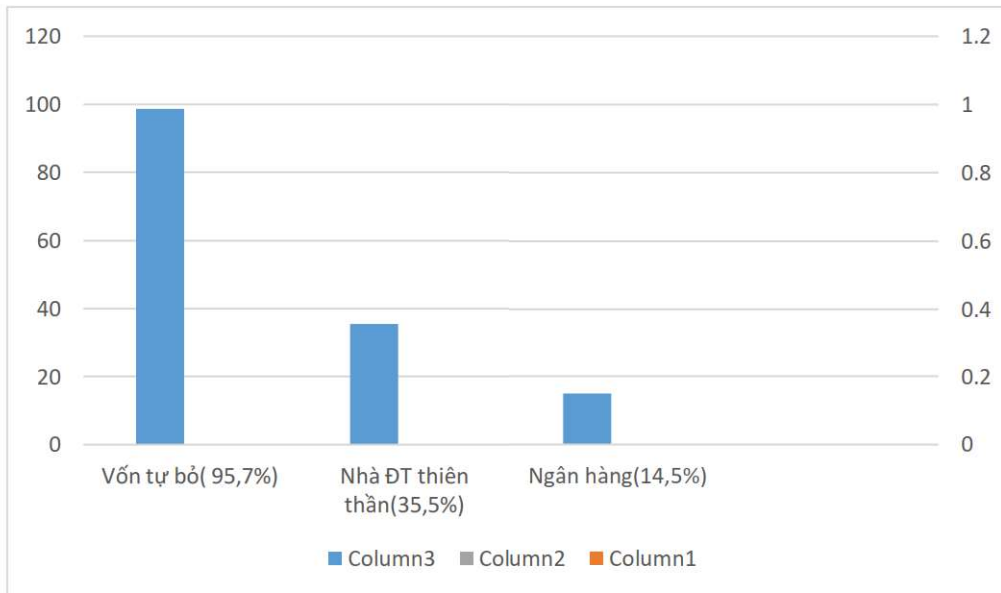

Nguồn: Bộ Khoa học và Công nghệ, Startup Vietnam Foundation, BambuUP và Viện Nghiên cứu Quản lý Phát triển bền vững (2023)

Tại Hải Phòng khả năng huy động vốn của các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo cũng có xu hướng như vậy: Vốn do các doanh

tự bỏ hoặc góp vốn chiếm 95,7%, các nhà đầu tư thiên thần là 35,5% và các tổ chức tín dụng (ngân hàng 14,5%).

Hình 5. Tỷ lệ các nguồn tài chính DNKNST tại Hải Phòng huy động

(Nguồn: Bộ Khoa học và công nghệ- Starup Việt Nam foundation)

Theo Đề án 844 "Hỗ trợ hệ sinh thái khởi nghiệp đổi mới sáng tạo quốc gia đến năm 2025" (Bộ Khoa học và Công nghệ) phối hợp cùng Startup Vietnam Foundation, BambuUP và

Viện Nghiên cứu Quản lý Phát triển bền vững năm 2023 đã tiến hành khảo sát "Thực trạng và tình hình phát triển của các startups tại Việt Nam". Kết quả khảo sát cho thấy nguồn vốn từ

các quỹ đầu tư mạo hiểm đóng vai trò xúc tác quan trọng trong việc thúc đẩy sự phát triển của các doanh nghiệp khởi nghiệp (DNKN). Cụ thể, một tỷ lệ đáng kể các DNKN (45,14%) đang ở giai đoạn tiền hạt giống, cho thấy sự tập trung mạnh mẽ vào việc hình thành và phát triển ý tưởng kinh doanh. Đồng thời, với 30,56% các DNKN đang ở vòng gọi vốn hạt giống, thị trường Việt Nam chứng kiến sự gia tăng đáng kể số lượng doanh nghiệp chuyển đổi từ giai đoạn ý tưởng sang giai đoạn triển khai sản phẩm và dịch vụ, qua đó khẳng định vai trò không thể thiếu của vốn đầu tư mạo hiểm trong việc hỗ trợ các DNKN vượt qua giai đoạn khởi đầu đầy thách thức. Tuy nhiên, chỉ có 17,36% các doanh nghiệp đang ở giai đoạn Series A và tỷ lệ giảm đáng kể khi di chuyển từ giai đoạn Seed lên Series A. Tại Hải Phòng 50,5% doanh nghiệp đang ở giai đoạn Pre-seed (tiền hạt giống), với 30,56% trong vòng gọi vốn Seed (hạt giống) nhưng chỉ có 15,5 % các doanh nghiệp đang ở giai đoạn Series A và tỷ lệ giảm đáng kể khi di chuyển từ giai đoạn Seed lên Series A. Tình trạng này cho thấy một rào cản đáng kể trong việc nâng cao vòng đời phát triển và khả năng huy động vốn của các doanh nghiệp khởi nghiệp (DNKN). Nó phản ánh những thách thức mà các DNKN thường gặp phải khi chuyển đổi từ giai đoạn ý tưởng sang giai đoạn thương mại hóa, đồng thời làm nổi bật tầm quan trọng của việc hỗ trợ các DNKN vượt qua những khó khăn này để đạt được tăng trưởng bền vững.

Nguyên nhân các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo không thu hút được vốn là do:

+ Khung pháp lý thúc đẩy huy động vốn cho các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo là tương đối đầy đủ xong gặp phải một số rào cản: nguồn tài chính từ ngân sách nhà nước thủ tục hành chính còn phức tạp; Huy động vốn trên thị trường chứng khoán là vô cùng khó khăn vì chủ yếu các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo là các doanh nghiệp nhỏ, và vừa; chưa có quy định về quỹ đầu tư mạo hiểm, kế toán và quản lý ngoại hối chưa thực sự thuận lợi để thu hút các nhà đầu tư mạo hiểm nước ngoài.

+ Nhóm khởi nghiệp (nhân sự khởi nghiệp) đa số là người trẻ còn thiếu kinh nghiệm chưa đủ sức thuyết phục các nhà đầu tư.

+ Ý tưởng đổi mới sáng tạo chưa thực sự hấp dẫn các nhà đầu tư.

3.1.4. Nguồn nhân sự

Theo khảo sát hơn 200 doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo tại Hải Phòng phần lớn là các doanh nghiệp có số lượng lao động nhỏ hơn 10 người. Số lượng nhân sự nhỏ gọn linh hoạt giúp các startup có khả năng đổi mới, thích nghi nhanh chóng với thị trường đang biến động. Ngược lại, các startup có quy mô từ 10-50 nhân sự trở lên thường có sự ổn định, thường hoạt động từ trên 5 năm, đã gọi được vốn đầu tư từ các nhà đầu tư cá nhân hoặc các quỹ đầu tư mạo hiểm. Trình độ nhân sự đã tốt nghiệp đại học trở lên làm việc trong các startup chiếm phần lớn cho thấy trình độ, năng lực của các doanh nghiệp đáp ứng các thách thức của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ 4 và nền kinh tế tri thức. Các doanh nghiệp có tỷ lệ nhân sự tốt nghiệp đại học dưới 35% chiếm tỷ lệ thấp (dưới 8%). Kết quả cho thấy một môi trường làm việc với đội ngũ học vấn cao, có khả năng nghiên cứu và áp dụng kiến thức chuyên môn sâu. Điều này có thể thúc đẩy sự đổi mới và giải quyết các thách thức phức tạp một cách hiệu quả.

Tuy nhiên nguồn lao động trẻ năng động có trình độ cao nhưng lại thiếu kinh nghiệm về công tác quản lý, thiếu kiến thức khởi nghiệp, về tài chính lên khả năng thành công của doanh nghiệp khởi nghiệp rất thấp.

3.2. Cơ hội và thách thức của các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo

3.2.1. Cơ hội của các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo

Thứ nhất: Hệ sinh thái khởi nghiệp của thành phố Hải Phòng ngày càng phát triển và hoàn thiện.

Hải Phòng hiện có chỉ số đổi mới sáng tạo cấp địa phương đứng thứ 3 cả nước chỉ sau Thủ đô Hà Nội và Thành phố Hồ Chí Minh, xếp thứ 2/11 tỉnh, thành phố vùng Đồng bằng sông Hồng. Hệ sinh thái khởi nghiệp Hải Phòng đã làm tốt vai trò của mình tạo ra môi trường khởi nghiệp thuận lợi, văn hoá khởi nghiệp đồng thời hỗ trợ tích cực cho các doanh nghiệp khởi nghiệp của thành phố: xây dựng chính sách thúc đẩy khởi nghiệp sáng tạo, hỗ trợ các doanh nghiệp khởi nghiệp/dự án khởi nghiệp; kết nối kinh doanh, tìm kiếm thị trường; tìm kiếm nguồn vốn đầu tư từ nhà đầu tư thiên thần, quỹ đầu tư thông qua hoạt động kết nối đầu tư...

Thứ hai: Thu hút được các nhà đầu tư thiên thần.

Hiện nay Hải Phòng đã thu hút có sự tham gia của một số quỹ đầu tư vào khởi nghiệp ở trong và ngoài nước tại như: IDT (Việt Nam), Cyber Agent (Nhật Bản), Golden Gate (Singapore), IDG, 500 DNKN (Mỹ)... Họ sẵn sàng đầu tư cho các dự án khởi nghiệp. Đây là cơ hội để các doanh nghiệp khởi nghiệp có khả năng tiếp cận và thu hút nguồn vốn.

Thứ ba: Môi trường kinh doanh của thành phố.

Môi trường kinh doanh tương đối ổn định, cải cách thu hút hành chính, xây dựng chính quyền số, chính sách thu hút đầu tư FDI hấp dẫn. Nghị quyết số 58/NQ-CP ngày 21/4/2023 của Chính phủ đã tạo ra một môi trường chính sách thuận lợi thúc đẩy tinh thần khởi nghiệp trong cộng đồng doanh nghiệp. Các giải pháp hỗ trợ doanh nghiệp chủ động thích ứng và phát triển bền vững đến năm 2025 được đưa ra trong nghị quyết này hứa hẹn sẽ khơi dậy tiềm năng sáng tạo và tăng cường sức cạnh tranh của các doanh nghiệp khởi nghiệp.

3.2.2. Thách thức của các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo

Thứ nhất, Xây dựng hành lang pháp lý doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo.

Hệ thống hành lang pháp lý hiện hành về khởi nghiệp sáng tạo còn tồn tại những hạn chế nhất định. Cụ thể, khung pháp lý chưa bao gồm đầy đủ các quy định đặc thù cho hoạt động khởi nghiệp, đặc biệt là trong các lĩnh vực như đăng ký mã ngành, huy động vốn cộng đồng và cơ chế đối ứng vốn Nhà nước cho các quỹ đầu tư tư nhân. Bên cạnh đó, việc bảo hiểm cho các quỹ đầu tư mạo hiểm cũng chưa được quy định rõ ràng, gây ảnh hưởng đến khả năng thu hút nguồn vốn đầu tư vào các startup. Việc hoàn thiện hệ thống pháp lý này là một yêu cầu cấp thiết để tạo ra một môi trường kinh doanh thuận lợi, thúc đẩy sự phát triển của hệ sinh thái khởi nghiệp.

Thứ hai, Tiếp cận và thu hút vốn của các nhà đầu tư còn nhiều hạn chế.

Thứ ba, Mặc dù đã có những cải thiện đáng kể, môi trường đầu tư và kinh doanh tại Hải Phòng vẫn còn tồn tại một số rào cản đáng kể, đặc biệt là trong việc huy động nguồn lực cho

các doanh nghiệp khởi nghiệp. Các hạn chế này chủ yếu tập trung vào các lĩnh vực như thị trường đất đai, sở hữu trí tuệ và nguồn nhân lực chất lượng cao.

Thứ tư, doanh nghiệp khởi nghiệp chủ yếu ở các lĩnh vực: công nghệ thông tin, giáo dục - đào tạo, y tế..., trong khi một số ngành, lĩnh vực Hải phòng có tiềm năng và lợi thế phát triển chiếm tỷ trọng thấp, như kinh tế biển, du lịch, logistic, sản phẩm từ cá...

Thứ năm, Năng lực của các doanh nhân khởi nghiệp còn hạn chế.

Khả năng khởi nghiệp của các doanh nhân đang bị hạn chế bởi những yếu tố khách quan, bao gồm bất cập trong hệ thống giáo dục và đào tạo, cũng như những hạn chế về chính sách thu hút và phát triển nhân tài. Cụ thể, việc thiếu các chương trình đào tạo chuyên sâu về khởi nghiệp, đổi mới sáng tạo và các kỹ năng mềm cần thiết đang làm giảm đáng kể số lượng các doanh nhân có đủ năng lực. Bên cạnh đó, những rào cản về thủ tục hành chính, chính sách thuế và các quy định liên quan đến khởi nghiệp cũng góp phần làm giảm động lực và khả năng thành công của các startup.

4. KIẾN NGHỊ VÀ KẾT LUẬN

4.1. Một số kiến nghị

Kiến nghị 1: Xây dựng một khung khổ pháp lý đồng bộ và thống nhất về hỗ trợ DNKN.

Để tạo lập một môi trường pháp lý ổn định và minh bạch, hỗ trợ tối đa cho sự phát triển của doanh nghiệp khởi nghiệp (DNKN), cần thiết phải hoàn thiện hệ thống pháp luật hiện hành. Cụ thể, việc ban hành một Luật khởi nghiệp hoặc sửa đổi bổ sung Luật Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa 2017, với một chương chuyên biệt về DNKN, là một giải pháp cần thiết. Trong bối cảnh hiện tại, việc ban hành các văn bản hướng dẫn nhằm cụ thể hóa và triển khai các quy định pháp luật hiện hành, đồng thời giải quyết những vướng mắc trong hoạt động của các quỹ hỗ trợ DNKN là một giải pháp cấp bách. Các văn bản này cần tập trung vào việc đơn giản hóa thủ tục hành chính, thuế và đầu tư, đặc biệt là các thủ tục liên quan đến thành lập doanh nghiệp, thành lập quỹ đầu tư mạo hiểm, và các quy định về ưu đãi đầu tư, nhằm thu hút nguồn vốn từ các nhà đầu tư trong và ngoài nước.

Kiến nghị 2: Phát triển nguồn nhân lực cho phù hợp.

Việc tích hợp kiến thức khởi nghiệp vào chương trình phổ thông là một bước đi cần thiết nhằm nuôi dưỡng tinh thần kinh doanh và đổi mới sáng tạo ngay từ cấp học cơ sở. Thông qua việc trang bị những kiến thức cơ bản về lập kế hoạch kinh doanh, quản lý tài chính, và các kỹ năng mềm cần thiết, học sinh sẽ được tiếp cận với môi trường khởi nghiệp một cách chủ động. Ở cấp độ đại học, việc nâng cao chất lượng nguồn nhân lực khởi nghiệp đòi hỏi các trường đại học phải chú trọng đầu tư vào các chương trình đào tạo chuyên sâu, xây dựng các trung tâm ươm mầm doanh nghiệp, và tạo điều kiện thuận lợi để sinh viên thực hành ý tưởng kinh doanh của mình. Bên cạnh đó, việc kết nối chặt chẽ giữa nhà trường, doanh nghiệp và các tổ chức hỗ trợ khởi nghiệp sẽ góp phần tạo ra một hệ sinh thái khởi nghiệp sôi động và hiệu quả.

Cần một hệ thống đào tạo và bồi dưỡng chuyên sâu, tập trung vào việc trang bị kiến thức quản trị kinh doanh hiện đại, kỹ năng lãnh đạo đổi mới cho đội ngũ doanh nhân khởi nghiệp để thích ứng với môi trường kinh doanh biến động. Mục tiêu cuối cùng là hình thành một thể hệ doanh nhân sở hữu năng lực chuyên môn cao, tinh thần khởi nghiệp mạnh mẽ, đáp ứng yêu cầu của cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 và hội nhập kinh tế quốc tế.

Kiến nghị 3: Xây dựng chính sách khuyến khích doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo trong một số ngành là thế mạnh của Hải Phòng.

Chính sách khuyến khích doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo đã tạo nên thế mạnh cạnh tranh cho Hải Phòng, đặc biệt trong các lĩnh vực logistic, du lịch và kinh tế biển. Các chính sách này không chỉ tạo ra một môi trường thuận lợi cho việc hình thành và phát triển các doanh nghiệp khởi nghiệp mà còn thúc đẩy sự đổi mới sáng tạo trong các ngành công nghiệp truyền thống của thành phố. Nhờ đó, Hải Phòng đã thu hút được nhiều startup có tiềm năng lớn, góp phần đa dạng hóa nền kinh tế và nâng cao năng lực cạnh tranh của thành phố trên trường quốc tế. Đồng thời, các doanh nghiệp khởi nghiệp trong các lĩnh vực trọng điểm này cũng đóng góp tích cực vào việc giải quyết các vấn đề xã hội và môi trường, tạo ra các sản phẩm và dịch vụ mới có giá trị gia tăng cao.

4.2. Kết luận

Chính sách hỗ trợ doanh nghiệp khởi nghiệp đổi mới sáng tạo (DNKN) tại Việt Nam đã có những bước tiến đáng kể với sự ra đời của Đề án 844, Luật Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa, và các nghị định liên quan. Các văn bản pháp quy này đã tạo ra một khuôn khổ pháp lý cơ bản, xác định rõ các nguyên tắc, cơ chế và nguồn lực hỗ trợ cho DNKN. Tuy nhiên, việc triển khai thực tế vẫn còn nhiều hạn chế, đòi hỏi cần có những giải pháp đồng bộ hơn. Bên cạnh việc tiếp cận các nguồn lực tài chính và chính sách ưu đãi, DNKN cần tập trung nâng cao năng lực cạnh tranh thông qua việc tăng cường đổi mới sáng tạo. Điều này bao gồm việc đầu tư vào nghiên cứu và phát triển, xây dựng đội ngũ nhân sự chất lượng cao, và đặc biệt là sở hữu công nghệ cốt lõi. Việc nâng cao năng lực đổi mới sáng tạo không chỉ giúp DNKN thu hút đầu tư mà còn tạo ra các sản phẩm, dịch vụ có giá trị gia tăng cao, góp phần thúc đẩy sự phát triển bền vững của nền kinh tế.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Chính phủ (2016), Quyết định số 844/QĐ-TTg ngày 18/5/2016, *Đề án "Hỗ trợ hệ sinh thái khởi nghiệp Đổi mới sáng tạo quốc gia đến năm 2025"*
2. Peter F. Drucker (2011), *Tinh thần Doanh nhân khởi nghiệp và sự đổi mới*, NXB Kinh tế Quốc dân, Hà Nội.
3. Bùi Nhật Quang (2018), *Chính sách khuyến khích khởi nghiệp doanh nghiệp của Việt Nam*, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội, tr.70-71.
4. Đặng Tuyên (2023), *Khởi nghiệp đổi mới sáng tạo những thách thức và cơ hội phát triển*, truy cập tại <https://husta.vn/khoi-nghiep-doi-moi-sang-tao-nhung-thach-thuc-va-co-hoi-phat-trien>.
5. Hoàng Giang (2024), *Bài toán về huy động vốn và nhân sự của các doanh nghiệp khởi nghiệp đổi mới sáng tạo*, truy cập tại <https://baochinhphu.vn/bai-toan-ve-huy-dong-von-nhan-su-cua-cac-doanh-nghiep-khoi-nghiep-doi-moi-sang-tao-102240103121249856.htm>.
6. Eric Ries (2022), *The Learn Startup - Khởi nghiệp tinh gọn*, NXB tuổi trẻ, tr 115-116.
7. Trung tâm Phát triển KHCN và ĐMST (Staruphaiphong) (2023, 2024), *Báo cáo tổng kết năm 2023, 2024*.